

5. Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография. – М.: Наука, 1976. – 335 с.
6. Караулов Ю.Н. Русский язык и новая личность. – М.: Наука, 1987. – 263 с.
7. Кубрякова Е.С., Демьянков В.З. Панкрац Ю.Г., Лузгина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов. – М.: Наука, 1996. – 174 с.
8. Степанов Ю.С. В мире семантики // Семиотика: Антология / Сост. Ю.С. Степанов. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 702 с.
9. Сукаленко Н.И. Отражение обыденного сознания в образной языковой картине мира. – К.: Наукова думка, 1992. – 160 с.
10. Фрумкина Р.М. Концепт, категория, прототип // Лингвистическая и экстралингвистическая семантика: Сб. обзоров. – М.: ИНИОН РАН, 1992. – С. 89-112.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олександр Червченко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри зарубіжної літератури та російської мови Уманського державного педагогічного університету імені П.Г.Тичини

Наукові інтереси: лінгвопоетика, лінгвoseміотика, лексикологія слов'янських мов.

РОМАН-САТИРА СТІВЕНА ЛІКОКА «МОЄ ВІДКРИТТЯ АНГЛІЇ»: ЛІНГВОСТИПІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Оксана ЯРМОЛОВИЧ (Одеса, Україна)

Статтю присвячено вивченню особливостей використання деяких мовностилістичних засобів для формування сатири у творі С.Лікока. Розглядаються апеляції до епітету, іронії, метафори і сленгу, які передають суб'єктивне авторське бачення сатиричного в оточуючому світі.

The paper explores linguistic means for the creation of satire in the novel by S.Leacock. Special attention is paid to the writer's use of epithets, irony, metaphors and slang to express his subjective vision of satire in the surrounding world.

Сучасний етап розвитку стилістики художнього тексту характеризується підвищенням інтересом до вивчення лінгвістичної природи і функціонування авторських стилістичних прийомів відображення навколишнього світу.

Актуальність цього дослідження визначається необхідністю поглибленого вивчення структурно-семантичних параметрів тексту і мовностилістичних прийомів вираження сатири як його компоненту, а також тим, що значна частина сатиричних творів Стівена Лікока мало досліджувалась в аспекті авторських прийомів створення сатири. Визначення структурних характеристик сатири, розкриття її ролі у процесі текстотворення є певним внеском у подальшу розробку проблематики лінгвістики тексту.

Метою статті є з'ясування й висвітлення специфіки мовностилістичних прийомів вираження сатири в романі Стівена Лікока «*My Discovery of English*». Виокремлений нами об'єкт дослідження розглядається з позицій розуміння сатири як літературної та естетичної категорії.

Функціональний стиль художньої літератури має головною метою вираження суб'єктивного авторського бачення світу. Навколишня дійсність у її образному сприйнятті передається в художній літературі відповідними мовностилістичними прийомами, що виражають естетико-пізнавальну функцію мови.

А.Вуліс визначає сатиру як «вид комичного и специфический способ художественного воспроизведения действительности с помощью образов, которые раскрывают ее (сатиру), как что-то внутренне неудачное (содержательный аспект) и то, что открыто-высмеивается (формальный аспект)» [1: 152].

Форми передачі сатири в художньому тексті досліджували Ю.Б.Борев, І.Р.Гальперін, А.І.Єфімов, Т.В.Любимова, Н.Г.Олексенко, Л.А.Спірідонова, L.N.Curry, A.R.Humphreys та інші. У своїх працях лінгвісти підкреслюють, що сатира має багато спільних рис із гумором. Розмежовуючи ці два поняття, Л.А. Спірідонова підкреслює, що «пафос сатири поворачивается против негативных явлений в мире, <...> сатира состыковывается со своим идеалом, ей присуще чувство личной «обиды». А юмор передает миру его несовершенство, но при этом он (юмор) выявляет его и «усмехается» [4: 32-35].

С.А.Троїцький вважає, що «галузь сатири вужча: вона найчастіше стосується тільки морально-суспільних явищ; вічних законів, що правлять долею окремої людини». На погляд вченого, сатирик схильний до песимізму, а гуморист – до оптимізму; «сатирик – ідеаліст, а гуморист – реаліст». Сатира розглядається ним як вираження боротьби. Дослідник вважає твір С.Лікока «Мое відкриття Англії» яскравим прикладом втілення сатиричного, він підкреслює, що «так как сатира является проявлением отношений в обществе, изображая

отдельные личности, Ликоку удалось передать именно порядок общества» [5: 36-48]. Це зумовлює специфіку мовного вираження сатиричного: мова сатири, на відміну від мови гумору, передає не стільки живий поетичний образ, скільки схематичне зображення, позбавлене деталей, які індивідуалізують і додають життєвість та принадність створеним образам.

Досліджуваному нами твору Стівена Лікока властивий комічний стиль з комбінацією англійського гумору та американської дотепності, який зробив автора одним із найпопулярніших англомовних гумористів у період 1910-1925 р.р. ХХ-го століття. Відповідаючи на питання про свою творчість, С.Лікок зазначав, що «гумор повинен бути, насамперед, добрим, а гуманність - невід'ємним елементом гумору» [6: 13]. У романі така позиція письменника сполучається з його вірою в гуманізм та людину, з прогресивним оптимізмом письменника.

У творі «Моє відкриття Англії» гумор і сатира передаються автором через широку різноманітність мовностилістичних прийомів. Як зазначає Т.В.Любимова вся книга написана в іронічному ключі й іноді цілі сторінки тексту можна вважати прикладами передачі особливих стилів, наприклад, сатиричного [3].

Для передачі сатиричного С.Лікок широко використовує такі стилістичні прийоми, як метафору, метонімію, іронію. Прикладом їхнього використання може бути опис досвіду перебування автора у Великобританії [1].

«Not one of the officials seemed to care to look at my things or to have the politeness to pretend to want to. I had arranged my dress suit and my pyjamas so as to make as effective a display as possible: a New York customs officer would have been delighted with it. Here they simply passed it over. "Do open this trunk," I asked one of the officials, "and see my pyjamas." "I don't think it is necessary, sir," the man answered. There was a coldness about it that cut me to the quick» [7].

Такі сатиричні описи реалій життя Англії початку минулого сторіччя є відображенням особливого світогляду автора, в якому переплетене комічне та гумористичне. Ситуації є комічними, однак усмішка Стівена Лікока зупиняється на їхньому серйозному боці, вказуючи читачеві на те, що герою такого становища може бути й не смішно. Як письменник, С.Лікок поблажливий і добрий, але часто його іронія переходить у сарказм, наприклад:

«He threw three jokes, one after the other, into the heart of a huge, silent audience without effect. He might as well have thrown soap bubbles» [7]. У цьому уривку вжита метафора, яка передає приховане порівняння одного предмета з іншим – *the heart of a huge, silent audience*. Епітети *huge, silent* ще більше підкреслюють іронічний ефект подій, надалі іронія переходить у сарказм. Поєднання таких слів, як *a huge, silent audience* передає стилістичний прийом, заснований на взаємодії предметно-логічних і емоційних значень. К.Г.Ісупов, аналізуючи роман С.Лікока, дає визначення епітету як виразному засобу, що заснований на виділенні якості, ознаки описуваного явища і оформлюється у вигляді атрибутивних слів, які характеризують явище з позиції його індивідуального сприйняття [2: 246]. Яскравим прикладом є використання епітета *wild*: *“On many occasions I received on appearing a wild burst of applause under the impression that I was somebody else”* [7]. У цьому контексті епітет *wild* втратив своє предметно-логічне значення і передає емоційне значення – гумористичне.

А.І.Голишева зазначає, що такі крайнощі як натуралізм і романтизм далекі Стівену Лікоку, він пише свої книги в гумористично-реалістичному ключі, його гумор – добрий [2:78], однак він з чіткістю економіста й історика бачить і показує читачеві проблеми, що існують в суспільстві. Наведений далі уривок з роману передає порівняння С.Лікоком лексики газетних статей Америки і Англії: з одного боку, Лікок іронізує над англійськими журналістами, але врешті-решт критикує американських:

“In other words, there is a difference of atmosphere. It is not merely in the type and the lettering, it is a difference in the way the news is treated and the kind of words that are used. In America we love such words as "gun-men" and "joy-ride" and "death-cell": in England they prefer "person of doubtful character" and "motor travelling at excessive speed" and "corridor No. 6." If a milk-waggon collides in the street with a coal-cart, we write that a "life-waggon" has struck a "death-cart." We call a murderer a "thug" or a "gun-man" or a "yeg-man." In England they simply call him "the accused who is a grocer's assistant in Houndsditch." That designation would knock any decent murder story to pieces» [7].

Доцільно також привернути увагу до використання С.Лікоком сленгових слів. Вивчаючи мову письменника, І.Р.Гальперін звертає увагу на походження деяких слів в його романі [2: 188]. З уривку, наведеного вище, ми вибрали приклади слів, які Лікок запозичив у журналістів, що пишуть кримінальні статі: *gun-men, joy-ride, death-cell, thug, yeg-man*.

Стилістичні функції сленгізмів визначаються їхньою природою. До сленгу лінгвісти відносять словниковий запас сфери живої розмовної мови, що використовується, як розмовні неологізми і легко переходить до сфери загальноживаної літературної розмовної лексики. Найчастіше сленгізми застосовуються з метою більш емоційної характеристики описуваного предмету і явища, часто його функцією є створення комічного ефекту (стилістичного зламуння) [2: 190]. Лікок також вводить свої авторські неологізми, напр.: *life-waggon, death-cart* тощо.

Сатиричне використання сленгізмів газетного стилю дає можливість С.Лікоку зобразити відмінності менталітету в Америці та Англії. І. Р.Гальперін вказує на використання в літературній англійській мові США «жаргону, вузьких професіоналізмів, і випадкових словоутворень» [4: 253]. Стивен Лікок описує свій досвід спілкування з англійськими журналістами в другому розділі книги – “*I Am Interviewed by the Press*”, вживаючи численні сленгові слова, напр.: *dynamo, battle-horse, extinct volcano*, для створення гумористичного ефекту.

The trouble is that I had not understood that London reporters are supposed to look at a man's personal appearance. In America we never bother with that. We simply describe him as a "dynamo." For some reason or other it always pleases everybody to be called a "dynamo," and the readers, at least with us, like to read about people who are "dynamos," and hardly care for anything else.

In the case of very old men we sometimes call them "battle-horses" or "extinct volcanoes," but beyond these three classes we hardly venture on description. So I was misled. I had expected that the reporter would say: "As soon as Mr. Leacock came across the floor we felt we were in the presence of a 'dynamo' (or an 'extinct battle-horse' as the case may be)"[7].

С.Лікок є майстром створення словосполучень для передачі яскравого гумористичного ефекту, напр.: *extinct battle-horse*.

Письменник часто використовує завуальовані прийоми, одним з яких є іронія. Цей засіб створює тонкий, ледь помітний відтінок модальності гумору. Іронія С.Лікока не прямолінійно реалізує відношення контекстуального значення слова до предметно-логічного. У творі нами знайдені приклади використання іронії: “*...The fees that are asked by the lecturers, as I suppose you know, have advanced very greatly in the last few years. In fact I may say that they are becoming almost prohibitive*

This discourse is pleasant hearing for the lecturer. He can see the members who have not yet paid their annual dues eyeing him with hatred» [7].

Слова *pleasant, hearing, eyeing*, як засвідчує аналіз контексту, несуть на собі відбиток, протилежний їхньому основному предметно-логічному значенню. Однак їхнє співіснування створює іронічний ефект за допомогою відносин суперечливості.

Проведене нами дослідження стилістичних засобів, що передають сатиру в романі Стивена Лікока *My Discovery of England*”, виявило особливості авторського використання епітетів, метафор, іронії, а також новоутворень.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вулис А. Метаморфозы комического. – М.: Наука, 1976. – 250с.
2. Гольщева А. И. Проблема сюжетосложения в юмористической новелле Стивена Ликока. // Проблемы русской и зарубежной литературы. – Ярославль: Изд-во Ярославл. ун-та, 1970. – Вып. 4. – 300 с.
3. Любимова Т.В. Понятие комического в эстетике // Вопросы философии. – 1980. – №1. – С. 189-195.
4. Спиридонова Л.А. Бессмертие смеха. Комическое в литературе русского Зарубежья. – М.: Русский язык, 1999. – 231 с.
5. Троицкий С.А. Прологомены к возможной теории смеха. // Философия XX века: школы и концепции: Научная конференция к 60-летию философского факультета СПбГУ, 21 ноября 2000 г. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2001. – С.271-276.
6. Legate D. M. Stephen Leacock: A biography. – Toronto: Macmillan of Canada, 1978. – 296 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Оксана Ярмолівич – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри перекладу і прикладної та теоретичної лінгвістики Південноукраїнського педагогічного університету ім.К.Д.Ушинського.
Наукові інтереси: стилістика художнього тексту.